

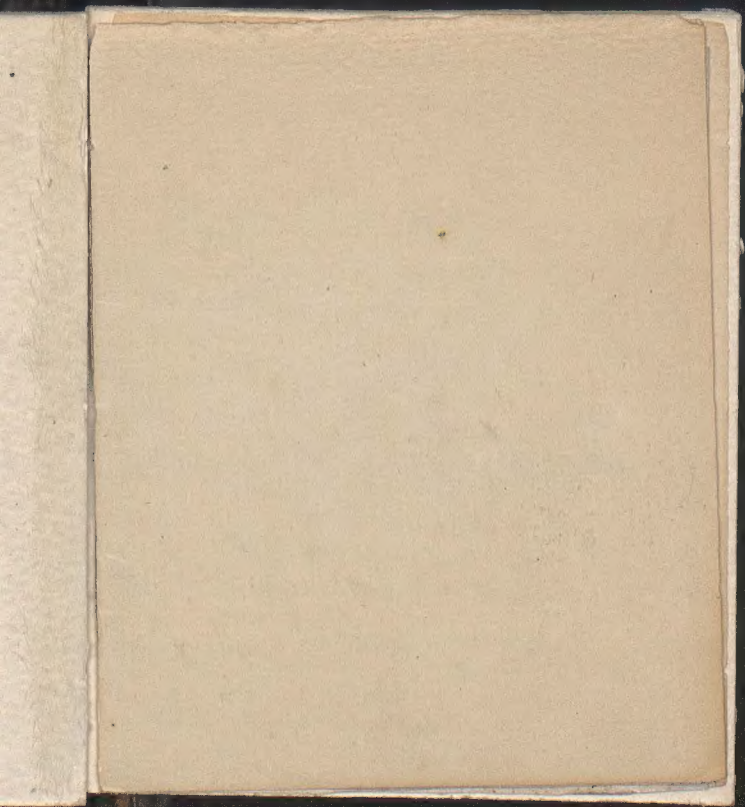
1600

Biblioteka Jagiellońska.



Cim. 1068

Kalendarz. (Cimachia.)



**8**

of

**303**

3 p

perd

**IT**

Rieg

Non

**6**



# Roku Wán-

skiego Swietego 1600.

zczęściem / z ożnaczeniem świat

z przestroga pogod / y nie pogod / z  
porządowaniem obrotów Stonca y Bieca

być pilne opisanie.

PRZE

**STANISŁAWA KARLIN**

Kiego Medyka y Alchimiste / na sławnem

Salicchem przedmieściu zacnego

Miasta Lwowa.

Sallustius Catilina bello

Audacia pro muro habetur.

Terent. Heaur.

Non fit sine periculo facinus magnum & memo-  
rabile.

W Lwowie drukował Paweł Jędrzejko.

Genesis Cap. 1.

**D**ixit autem Deus. Fiant luminaria  
in firmamento coelis & diui-  
dant diem, & noctem, & sint in signa  
& tempora & dies, & annos, vt luce-  
ant in firmamento coelis & illuminent  
terram. Et factum est ita. Fecitq; De-  
us duo luminaria magna, luminare  
maius, vt præesset diei, & luminare  
minus, vt præesset nocti, & stellas. Et  
posuit eas in firmamento coeli, vt luce-  
rent super terram. Et præessent diei,  
& nocti, & diuiderent lucem, ac te-  
nebras. Et vidit DEVS quod  
esset bonum. Et factum  
est vespere & mane  
dies quartus.

**W** Isie

W księgach Rodzaju. Káp. 1.

**N**azwał zaś Bóg. Niechaj się  
stało światła na twórdzy nie-  
biestrey/ á niechaj czynia rozo-  
nosć między dniem á nocą / á niech  
bada ná znaki / ná czasy ná dni / y ná  
lata/ aby świeciły ná twórdzy niebie-  
strey/ á oświecały ziemi: A stało się  
tak. A uczynił Bóg dwie światła wiel-  
kie światło większe / aby było ná de-  
dniem/ światło mnieysze aby było ná d-  
nocą y gwiazdy. A postawił ie ná  
twórdzy niebiestrey/ aby świeciły ná d-  
ziemi/ á żeby były ná de dniem/ y ná d-  
nocą / dzielać światłość od ciemno-  
ści. A wyrzał Bóg iż było dobre. A  
stał się wieczór. Zarán.e

Dzień czwarty.

A 4

Yzda



**J**z do wyrozumienia ro-  
ku/ części y własności iego po-  
rządzą wiśdzieć co iest Stoińce y Mies-  
siac nawet wysztet okrag światá.

**N**zlibym Kalendarium tego światego  
Koku podał/ wsiamę przyklad z sta-  
rych Hornulusow Polskich: y moſey  
Sphery stárey bacze rzecz bázno być potrze-  
bna wyrozumieć/ co to iest Rok/ y części ięg/  
rádo godziná/ dzień z noca/ Miesiac. Ale záś  
nowa trudność nádhodzi. Spyta Pro co tá-  
kiego? To/ że áni co iest rok/ áni to co iest  
dzień/ áni co iest Miesiac wyrozumieć chtë-  
wiak moſe/ iest iſe nie zrozumieć co iest Stoiń-  
ce/ co iest Rśięyc. Lecz záś znoreu nowa ma-  
ſta trudność roście / że áni co iest Rśięyc y  
Stoińce zrozumieć chtëwiak moſe / áby iáká  
władomość miał/ co wſhdy to iest zá Máchia-  
ná tego światá/ z wielu y iákich części iest zło-  
żóná: co zá władzey y własności są te części/  
czem

czem  
osob  
mi  
cem  
go  
y ni  
win  
lib.  
tern  
aliqu  
teno  
mie  
tele  
trze  
dák  
świ  
St  
tele  
nun  
dák  
lura  
Fie



czem między sobą są podobne / czem różne : & 3  
osobliwie co do spotykawanie z temi wielkie-  
mi pochodniami wszytkiego świata / Słoń-  
cem y Księżycem mąia. Kół tedy y części te-  
go są bratry pewne czasu. A między czasem  
y niechem wielkie porozumienie / y takoby po-  
winowalstwo. Stądże Varro de lingua latina  
lib. 4. czas tak opisuje. Tempus esse dicunt in-  
tervallum mundi, & mens, diuisum in partes  
aliquot, maximè a Solis, & Lunæ cursu, & quorū  
tenore temperatū, tempus dictum est. Ktore  
mieysce wykładam poprząwuiac go z Aristo-  
telesowej definicyi czasu / nąydniać niepo-  
trzebne tu być to słowo / że, Czas bydź powie-  
dzą przeciągiem / albo rozmiarem ruchu  
świata / rozdzielonem na niektóre części od  
Stoniecznego y Księżycowego biegu Aristo-  
teles bowiem czas tak opisuje. Tempus est  
numerus seu mensura motus. Bo co tu wykła-  
dając Arystotelesowi zowa numerus, seu men-  
sura, to Varro interuallum. Ża chem idzie / że  
fiedy niebą nie było / y czasu nie było / iako

A tu

meo

niebo stworzone / y rok y dzień z nocą y Mie-  
siąc / zą pomiary biegu niebieskiego nastąty.  
A iako natura jest początkiem ruchania / tak  
ruchanie początkiem / y przyczyyna czasu. Prze-  
toż też y roku y dnia z nocą y miesiącá. Brore  
go sensu y Cicero był Arata słęznemi wira-  
kami przekłádając.

*Cetera labuntur celeri caelestia motu*

*Cum caelorum simul noctesq; diesq; feruntur.*  
Położe tu zą táska Chtelniká miásto cetera,  
sydera. y ták przeloże.

Zártkiem ruchaniem toczą sie gwiazdy nie-  
bieskie /

A zą niebem dni y z nocami bieją społecznie.

¶ Przeto pierwey o okregu świata ktory tá-  
cinity zowa Sphera mundi powiedzieć potrze-  
ba. Co ia odprawić / iako naprosćiey / y na-  
protcey wśitować bede: Przytrudnicysym  
czecz ale iako Lucillius mowi

*Summatim tamen experiar rescribere paucis.*

✍ Łaskawego Chtelniká prośe aby sie tes-  
mu wśystkiemu pilnie przypátrzył : á onego  
sie naz

ste na  
wia.  
simus  
coby k  
nin on  
woy G  
rycye k  
tem la  
to ief  
Sph  
świa

O  
jedno  
lub m  
Bost  
swoy  
Okre  
y od  
flora

†  
sie nárzekánia Swietego Augustyna oba-  
wiat. In remisso est animus & quod est tempus re-  
sistimus. Pod ciásen albo w ciásie ieslesny / á  
coby byt ciás niewiemí. Albo co y gúciás  
nón on y Platoná przymawia Grefom iescie  
wy Grefowie zám pędzićci Co sie y takowich  
rycie ktorzy stárzy iúk bedac niewiedza wiele  
tem lat. Co tak mniší bydt gdy niewiedza /  
19 iest rok albo częsci iego.

**Sphaera mundi to iest okregu  
świata y z częściami y wielkościami  
ich frotkie opisane.**

**O** Brag ten światá albo zgotá świat /  
iest catá y zupełna wespółkich rzeczy co  
iedno sa od P. Boga stworzone gromáda /  
lub máchina / przedtwa / ozdoba / y cóś  
Boskiego w sobie / ale przedsie koniec y krys  
swoy máiaca.

**Okregu teg światá sa dwie wdzielne /  
y od siebie rozne natura frainy. Jedná  
frora. Látinúcy ELEMENTARUM 30=  
A iij wq. á my**



wa / a my nadziwtemy żywiołowa albo żyła  
lub żywności / wstawicznie potrzebniaca / y  
prze te przyczyny odmiśny / y nienstawiczo-  
ści pełna / rodzeniu y stażeniu wstawicznie  
mu podległa.

Tey żaraz dla frosticy odprawy / sładziemy  
cztery części y z własnościami które te są.

Ziemia sucha y zimna

Woda zimna y wilgotna

Powietrze wilgotne y ciepłe

Ogień ciepły y suchy.

Ze ich tylko te cztery / w wyrod bacznych ludzi  
jest / z teg samego że zmysły ciała naszeg czuio  
albo ciepło albo mrozo albo zimno albo su-  
cho. A każdy żywioł podwoił sie temi takie-  
mi a takiemu własnościami które też Łacini  
nazywają Qualitates zowią / Imadrosćia y opatrza-  
ność a Boga tak sa posadzzone / że co by sobie  
w głowie miały bydy przeciwne / nie sa podle  
siebie ale przeciwnami innych rozłożone iako  
ogień i woda / ziemia z powietrzem. Zmu-  
śiał bydy Philo / y co naprzod ono przypo-

wie po-

wie p  
ogień  
niem  
cey nie

Rze  
bydy w  
cztery  
wielki  
żywioł  
miał op  
C. 1. 1. 1.

żenie  
zaf y on  
wład  
wyst  
wie z  
nazyw  
miał / te  
fania y  
zwierze

Bocha  
A za

wie polskie powiedział. Zgadzała się by  
ogień i woda. Jeżeli tych własności więcej  
nie maś / żywiołom też albo Elementom wię-  
cej nie nadsze.

Rzekł by kto / może tych Elementom nie  
bydź więcej / ale podobno jest ich mniej niż  
cztery. Bo nie mówiac o ziemie / wodę / i po-  
wietrze / które widzimy i czujemy / ogień ten  
żywiołowy kiedy? Na to tak powie dam. Zie-  
mia oprócz tam tych własności ma też te wła-  
sności że jest naćieżka / i dla tego iako przyro-  
dzenie rzeczy ciężkiej jest na spód się mieć /  
tak i ona na spód tego okrągu / który ją ze-  
władł otoczył i składowa / i stała się środkiem  
wszystkiego świata / co Łacinnicy i Grecy  
nazywają Centrum. My po prostu środkiem  
nazwać będziemy. Ziemia jest wodą niższą  
nią / te Pan Bóg umieści dla sposobnego mie-  
scenia i potrzeby ludzkiego narodu i innych  
zwierząt na ziemi zawiesił / która też iako P.  
Bohánowski śpiewa.

A zamierzonych granic przestoczy. Nie boi.

A v

Wisto

A iako ziemia iest okragla tak tem srychem  
y woda ponicy cieczy. Przeto też oba żywio-  
ły ieden okrag odprawnia / a obad ma na dot/  
na spod nie wpadna / bo sa na samem dole y  
spodzie. Bo iako co ma daley wpasć to iuz na  
samem dole leży / a niebo zewszad wzgore  
iako Poeta mowi.

Cœum vndiq; sursum.

A iesli niebo zewszad wzgore / to ziemia ze  
wszad na dot. i tak iako ciepla do gory nigdy  
niemoze.

Nad woda iest powietrze / iako lekke niz  
woda Nad powietrzem ogień / y iako nale-  
ży ze wszystkich gore wyleciał / ktorego że ni-  
widzimy dla krotkości iedno te iedne przy-  
nie poloże / że okrag miesieczny / iako sasiedni  
ogniowi / bedac w wstawnicnem biegu onem  
pedem y żartkoscia swa porwyra go z soba / że  
sie też wstawicnie ten to ogień kreci / y iako o  
Tolarza / kolo predko obracane bystrości wa-  
grofu naszego wchodzi.

Roda tych nauk potrzebnaby tu wiedzieć /  
iako

iako fi  
przety  
Kiemu/  
Kiedyby  
szedli  
ra prze  
bydług  
ry prze  
Lacinn  
marz  
Prolon

Kra  
ta dług  
Na ten  
że Peue  
we Bś  
Bśieży  
w peł  
sa nie  
łowica  
y cster  
To m



iało ziemią w okrag wielka/ ale dla pewnych  
przyczyn nie jest to poieto domcipowi ludz-  
kiemu/ wśakie rozum ludzki dośedł tego/ że  
kiedyby prosto sznur puścił w ziemię przez  
średzine iey aż na drugą stronę/ tedy ta miar-  
a przez średzine ktora diameter zowa był-  
by długa iakmiarzą 1720 mil. Ktorey miar-  
y przez średzine połowicą ( nazywają ią  
Łacinnicy Semidiameter ) czym mil 860 iak-  
miarzą iako Casparus Peuerus z obserwacley  
Proloina uſoweych y Copernikoweych piſe.

Brzdina zaś powietrza/ y ognia iakoby by-  
ła długa albo wyſoka chciały kto wiedzieć ?  
Właſten czas ni-chay ma na tem doſyć/ co ten-  
że Peuerus piſe. Że Luna głuba ( ią nazo-  
wue Bieſzycowa gałka/ ktora ieſt w okregu  
Bieſzycowym iako ſynal w kole ) kiedy ieſt  
w pełni/ tedy dalekość iey od ziemi ieſt wiel-  
ka niſeli oney miary przez średzine ziemi po-  
łowicą to ieſt na 860 mil ſieśćdzieſiat razy/  
y czterzy y ſcruputów albo drobin dzieſieć.  
To tu łatwie obaczyć iako wielka długość  
iſtrych

jest tych dwon krain żywiołow ognia y powie  
trza. Zkąd też każdy sie porwiniem przypatrzyć  
y gadkiwować iako wielka wszechmocność  
Boża / że tak okrutne mśchiny pobudował: y  
dobroci / że z głęzey łaski swey dla człowieka  
sprawił.

Druga kraina tego okragu święta jest kra-  
ja Łacińnicy Coelestis zowa / my Niebieska  
nazowiemy. Bårzo rozna natura od ży-  
wiotowey krainy / y ktora władza swoa przez  
światło y ruchanie rozposzrzona / żywet dale  
wszystkiemu na tej niżynie / a żywioły żywo-  
ści iakoby wszystkie rzeczy opatruia. Tey  
krainy są dzieśćć cześćć albo okragow. Pier-  
wszy okrag Bieżycy. Drugi okrag Merkuz-  
ryusow. Trzeci okrag Wenerj. Czwarty okrag  
Stońcá. Piąty okrag Mórśá. Szesty okrag  
Jowisá. Siódmy okrag Saturnusá. Osmi  
okrag gwiazd rozmaitych / ktorzy Łacińnicy  
zowa Octava Sphera albo Firmamentum / to  
jest twirdza. Dziewiaty / ktory zowa cælum  
Aqueum albo crystallinum, to jest niebo woz-

One al-

One al-  
Dzieśćć  
bile, pi-  
bo dzie-  
y swia-  
chaniem  
ktorych  
Protee  
y O-  
ciel / a  
rść An-  
Gwia-  
Dzieśćć  
Te s-  
ktore  
iż tak  
to / y  
albo r-  
dzier-  
dnie /  
porwa-  
swoy

One albo Frystatowe albo Nona Sphera.  
Dziestate ktore zowa Lacinnicy Primum mo-  
bile, pierwsze ruchy albo cælum deimum, nie-  
bo dziesiate. Te wszystkie toż Centrum mĩa co  
y świat / to jest ziemię ma za szredziny y rus-  
chaniem okragiem ustawicznie sterocia. O  
ktorych własnościach / wielkości / y biegu  
Protee powiem.

¶ Okregow rych dziesięć jeden drugi otoc-  
czy / a to osminger mĩa swe gwiazdy. Bo  
tak Aristoteles wyktada gwiazdy / że prawe  
Gwiazdy jest gęstsza część swego okregu.  
Ziemsiary y dziesiaty sa bez gwiazd.

Te siedm niższych gwiazd; zowa Planetami  
ktore ruchanie y bieg swoy dwoiakimĩa / to  
ż tak jest / a nie inaczej oko ludzkie wpatrzy-  
to / y rozum tego doszedł. Jeden bieg mĩa  
albo ruchanie wszystkich y z osiemem niebem z  
dziemiatem pospolu od wschodu przez polu-  
dnie / ku zachodowi przez dzień cały y noc z  
porwaniem Nieba dziesiatego / ktore okrag  
swoy tem czasem to jest we 24 godzin / y feto



obraca y z soba wszystkie dzienie i inne poro-  
wa. Drugi bieg mała albo ruchanie swe zaś  
osobliwe i własne od zachodu przez południe  
ku wschodowi / a im frory ofrag bliższy kie-  
mie iako szredziny / tem przedzey bieg swoy  
odprawnie.

Ofrag tedy Bieleycow frory otoczył i y-  
miot ogniowy bieg swoy własny odprawnie  
ie / y foto iego sie obraca / y do swego krysu fe-  
dy od Stolicie odchodzi zaś sie wraca przez  
dni 29 godzin 12 minut 44 y coś wtorych mi-  
nut to iest przez ieden Miesiac. Galka Bie-  
lycowa albo globus Luna iest mnieysza niż kie-  
mia / taka proporcja według wynelastu Co-  
pernikowego / iako kiedyby kto z siedminas-  
ści czerwonych wlat galki iedne / a druga z  
pięci czerwonych / wielkość tedy ziemie / iest  
podobną oney galki z czerwonych 17. a wiel-  
kość galki Bieleycowej iest podobną galki  
z pięci czerwonych.

Ofrag Merkuryusow otoczył Bieleycow  
ofrag / Gwiazda Merkuryusowa bieg swoy  
własny

własny  
fo y sto

Ofr  
Bom. E  
wa bie  
tak pre  
miniey  
wontie ni

Ofr  
ry. E  
przez d  
ni 3  
36 i 87  
a drug  
iest pod  
a ziem  
iest ga

Ofr  
Gwia  
przez d  
sowa n  
kto vla

własny odprawuie iakmiarz tak przedko iak  
to y stońce. A iest też mnieysza niż ziemia.

Okrąg Wenery otoczył okrag Merkury  
bow. Gwiazda Wenery kto a iutrgenta z  
wa bieg swoy własny odprawuie iakmiarz  
tak przedko iako y Stońce za rok. A iest też  
mnieysza niż ziemia chem mnieysza iestże pe  
wnie niedośli Mathematicy.

Okrąg Stoneczny otoczył okrag Wene  
ry. Stońce bieg swoy własny odprawuie  
przez dni 365 y godzin 6. Wierze iest Stoń  
niż ziemia/ taka proporcja iako kiedyby k  
ze 187 czerwonych złotych wlat galce iedne  
a druga zdziestaci. Wielkość tedy Stońca  
iest podobna oney galce ze 187 czerwonych/  
a ziemie przeciw stońca wielkość podobna  
iest galce zdziestaci czerwonych.

Okrąg Marsow otoczył okrag Stoneczny  
Gwiazda Marsowa odprawuie swoy bieg  
przez dwielecie. Wierze iest gwiazda Mar  
sowa niż ziemia/ taka proporcja iako kiedyby  
kto wlat galce 3 siedmi czerwonych iedne a

Druga z sześci czerwonych wielkość tedy Marsa podobna jest galce oney z siedmi czerwonych / a ziemie wielkość przeciwko gwiazdzie Marsowey jest podobna galce z sześci czerwonych.

Okrąg Jowiszw otoczył okrąg Marsow Gwiazda Jowiszowa odprawnie swoy bieg przez dwanaście lat. Wierża jest gwiazda Jowiszowa niż ziemia taka proporcja / iako kiedyby kto wlat galce ze 32 czerwonych iedne / a druga z siedmi Wielkość tedy gwiazdy Jowiszowey jest podobna galce oney ze 32 czerwonych / a ziemie wielkość przeciwko gwiazdzie Jowiszowey jest podobna iako z siedmi czerwonych.

Okrąg Saturnusow otoczył okrąg Jowiszow. Gwiazda Saturnusowa odprawnie swoy bieg we 30 lat. Wierża jest gwiazda Saturnusowa niżeli ziemia / taka proporcja: iako kiedyby kto wlat galce z dziewięci czerwonych iedne / a druga ze dwu. Wielkość tedy Saturnusa jest podobna galce oney z dziewięci



Wd  
erwoz  
iazdzie  
i ciera

desow  
y biegi  
iazda  
/ iako  
iedne/  
dy To  
ciera  
wiaz  
iedmi

Tom  
mule  
iazda  
orcio:  
ciera  
osce  
z dzie  
piaci

